

Nr 40

Av herr **Huss**, *angående utredning av frågan om de sociala konsekvenserna av ingångna dispensäktenskap m. m.*

I 2 kap. 1 § giftermålsbalken stadgas att man under 21 år och kvinna under 18 år ej må träda i äktenskap utan tillstånd av den länsstyrelse i det län, där den underårige har sin hemvist. Denna befogenhet överflyttades den 1 juli 1948 från Kungl. Maj:t till länsstyrelserna. Dittills hade som huvudregel gällt att yngling, som fyllt 18 år, fått tillstånd, om han styrkt sin försörjningsförmåga och företett tillstånd från föräldrarna. I flertalet fall anges såsom orsak till ansökan, att den kvinnliga parten är gravid och detta oavsett huruvida hon själv är underårig och på grund härav inlämnat egen ansökan eller icke.

Att det här rör sig om en stor och betydelsefull social fråga framgår av att under år 1945 av Kungl. Maj:t handlades 2 298 dispensansökningar. Det synes under sådana förhållanden vara av vikt, att länsstyrelsernas praxis vid handläggning av hithörande ärenden blir dels någorlunda enhetlig och dels så beskaffad, att man uppnår bästa möjliga sociala effekt. På initiativ av Allmänna barnhusets direktion har nyligen en statistisk undersökning utförts rörande dispensäktenskapen, vilken redovisats i Sociala Meddelanden, nr 2, 1954. Av utredningen framgår, att uppenbara ojämnheter finnes i länsstyrelsernas praxis. Sålunda iaktogs ett väsentligt högre relativt antal avslag i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län än i övriga län. Undersökningen hade emellertid relativt ringa omfattning — ansökningar handlagda år 1945 — och avsåg inga andra sociala konsekvenser av äktenskapen än dessas varaktighet.

För att söka bilda mig en närmare uppfattning om denna fråga har jag begärt och erhållit tillstånd att taga del av de vid utredningen av dispensfallen tillämpade metoder, vilka används av länsstyrelsen i Malmö. Det har därvid visat sig, att länsstyrelsen regelbundet tagit kontakt med barnavårdsnämnder, polismyndigheter samt vid behov även med andra sociala organ och att de i samband härmed erhållna upplysningarna ofta kunnat vara av utslagsgivande betydelse för fallens bedömande. Det har sålunda förekommit, att den manliga kontrahenten t. ex. vid upprepade tillfällen fått åtals- eftergift beträffande allvarliga brott, av vilkas karaktär man måste draga den slutsatsen, att vederbörande icke är lämplig att taga ansvar för familjebildning. Samma slutsats kan dragas vid erhållande av upplysning från

barnvårds- eller nykterhetsnämnd, att vederbörande är föremål för nämndens åtgärder. Vid en rent formell granskning av ansökningar av detta slag kommer fakta av nu antytt slag uppenbarligen icke ens till vederbörande länsstyrelses kännedom. I likhet med utredningsmannen vid Allmänna barnhusets undersökning anser jag det vara otvivelaktigt, att det större antalet avslag i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län sammanhänger med de fullständigare utredningar, som där verkställs. Jag finner därför, att barnhusdirektionens yrkande hos statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet, att åtgärder bör vidtas för ett förbättrat och enhetligare utredningsförfarande i dispensfallen, är befogat och önskvärt.

Det är emellertid icke tillräckligt, att handlägningsförfarandet blir likriktat. Vi vet för litet om dispensäktenskapen, deras förutsättningar och deras sociala följder. Det är utrett, att skilmässoprocenten inom dessa äktenskap är onormalt hög, men vi vet inte orsaken. Äktenskapsdispenser av detta slag beviljas f. n. på löpande band utan att vi vet om det är något som i det enskilda fallet är önskvärt eller icke önskvärt från social och individuell synpunkt. Om man kunde få något bättre hållpunkter än f. n. för en bedömning, huruvida vanart av olika slag hos den ena eller andra parten i tilltänkta dispensäktenskap gynnsamt eller ogynnsamt påverkas genom ingående av äktenskap, skulle redan mycket vara vunnet. Det är också möjligt, att en utredning skulle ge vid handen, att samhällets stöd för unga äktenskap f. n. är otillräckligt, åtminstone i de fall, då den ena eller bägge parterna är underårig, eller att stödet, sådant det f. n. lämnas i form av bosättningslån o. d., lämpligare borde utformas på ett annat sätt.

Det spörsmål, som här berörts, synes mig vara av sådan storleksordning och sådan vikt, att en djuplodande social utredning snarast möjligt verkställs.

Mot det här framförda förslaget om en särskild utredning kan invändas, att författarna till den ovan omnämnda artikeln i Sociala Meddelanden, nr 2, 1954 har för avsikt att företaga fortsatta undersökningar rörande utvecklingen av dispensäktenskap, ingångna åren 1945 och 1950. Det synes dock föga sannolikt, att dessa undersökningar, som planerats bli av samma typ som de tidigare, kan, hur värdefulla de än i och för sig må vara, komma att i nämnvärd grad lämna svar på de frågor, som här är av central vikt, nämligen hur den mänskliga faktorn skall bedömas vid behandling av ärenden rörande dispensäktenskap. Härför fordras en utredning under medverkan av en psykolog, en ungdomspsykiater m. fl.

Med stöd av det anförda hemställs,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om de sociala konsekvenserna av ingångna dispensäktenskap under en tioårsperiod, t. ex. 1940—1949, göres till föremål för en grundlig utredning i syfte att de därvid erhållna resultaten måtte kunna tjäna

till ledning för noggrannare bestämning av de förutsättningar, enligt vilka dispens av här ifrågavarande slag bör medges, samt att i skrivelsen därjämte hemställes, att, om utredningen därtill skulle komma att ge anledning, åtgärder föreslås för lämnande av ett starkare stöd åt unga äktenskap än vad som f. n. är fallet.

Stockholm den 19 januari 1955

Ragnar Huss

Nr 41

Av herrar **Weiland** och **Osvald**, *om en rådgivande folkomröstning angående ett lösande av de organisatoriska banden mellan kyrka och stat.*

(Lika lydande med motion nr 48 i Andra kammaren)

Stockholm den 20 januari 1955

Hj. Weiland

Hugo Osvald